

LLUÍS MIRET

L'OMBRA
DEL MAL

PREMI DE NOVEL·LA CIUTAT D'ALZIRA

–On són les armes?

–No ho sé, li jur que no ho sé.

–Talla.

L'ordre me la va donar el mateix Ros. Jo vaig estrényer el vell contra la paret alhora que pressionava la fulla de la navalla contra la gola fràgil i penjollosa. Va ser un tall insignificant, el just perquè unes primeres gotes de sang regalimaren coll avall.

El mallorquí tremolava com una xiqueta malalta, però jo vaig recordar les paraules del meu mestre i protector. Oblidat del cos i la veu, fixat sempre en els ulls. Vaig mirar de fit a fit la víctima. Només un pam ens separava. Era impossible no gaudir del moment. Em sentia ebrí de força i poder i, no obstant això, els ulls del vell mantenien la dignitat i l'orgull. Desafiadors i impacients perquè acabara la faena ràpidament. Llavors vaig tindre clar que aquell home mentia per la barba i que em caldria lluitar contra la temptació banal de ferir-lo mortalment.

–Atura't! –Ara era el Frare qui m'ho ordenava. Era evident que el meu mestre havia arribat a la mateixa conclusió. Va fer un gest conegut al cap de la quadrilla.

–Porteu les filles i la dona! –va bramar el Ros.

La mirada del vell es va enterbolir. Va comprendre que l'oportunitat de morir amb dignitat i rapidesa havia passat i ja no tornaria. La porta es va obrir i tres rodors van deixar caure les dones al mig de la cambra. Una de les filles portava el vestit mig esgarrat, totes semblaven aterrides i suplicaven pietat.

–Silenci! –va bramar el Ros, mentre subjectava pels cabells el vell–. Última oportunitat. O ens dius on estan les armes o em baixes ací mateix els pantalons i contemples com empales les vostres filles –va emetre un riure sinistre.

–Un moment. –Mentre encara se sentien els nostres riures, el Frare va tocar el muscle del Ros i el va substituir. Ell no li estirava els cabells ni l'escridassava, al contrari, semblava un bon amic confessant-li intimitats a cau d'orella. Conscient que més es trau llepant que arrapant.– Mira, la situació és aquesta: si continues fent-te el valent, les teues filles seran violades i assassinades. I tu i la teua dona ho contemplareu impotents. Una escena esgarrifosa que no us deslliurará d'acabar penjats d'una garrofera. Penses que tots aquests roders volen que parles? No sigues ignorant, la boca se'ls fa aigua amb el teu silenci, saben que si obris la boca s'acaba la festa.

El Frare va deixar que el vell passejara la mirada per tots nosaltres. Supose que no podíem dissimular el goig i la lascívia que ens envaïa.

–Comprendràs que aguaiten una paraula del Ros per llançar-se damunt de les teues filles. –El Frare continuava parlant quasi a cau d'orella, amb una veu calmada i dolça, quasi embafosa.– Millor encara, quan acabem ací anirem al poble del costat. I repetirem l'escena amb els vostres veïns. He sentit a dir que les joves mallorquines són molt juganeres. I així per tota la vall, per tots els pobles, fins a ensopegar amb algú prou intel·ligent per a comprendre la situació. I llavors aquell bon home parlarà, i salvarà la vida i l'honra de la seua família, i farà inútil l'estúpida lleialtat de tots els imbècils mallorquins que han sacrificat la vida en va. I tu, si des de l'infern ho pots contemplar, et diràs: que estúpid i que ximple he sigut, que poc costava salvar-les... Només havia de dir el que venien buscant, el que de totes maneres havien d'acabar sabent.

–Fleix –es va escoltar en un xiuxiueig.

–Ben fet. Demostres ser un home llest i un bon pare. –El Frare somreia beatíficament, mentre m'ordenava amb un gest tranquil·litzador que separara la navalla del coll.– Conta'ns, què hi ha a Fleix? Per qui haurem de preguntar quan hi arribem?

–Les armes no sé on es troben, però Bertomeu Vila n'és el cap. Ell va tenir la idea, recluta els joves i tria els objectius.

–I les armes?

–Li jur que no sé on són.

–Però, d'on han aparegut?

–No ho sé. Bertomeu ens va avisar que les tenia. Només calia agafar-les i actuar.

–El batle és Bertomeu?

–Sí.

El Frare es va allunyar unes passes. Era evident que el vell havia deixat d'interessar-li. Va murmurar alguna cosa al Ros.

–Marxem! –va ordenar el cap.

Aquella ordre ens va caure com una guitza al mig de l'estómac. Qui més qui menys, ja s'havia fet il·lusions.

Els roders vam contemplar, enutjats i excitats a parts iguals, les abel·lidores víctimes que sanglotaven al mig de la cambra. Ens equivocàvem pensant que no gaudiríem d'una oportunitat igual en molt de temps. Les xiques s'abraçaven entre llàgrimes.

–No m'heu sentit? –va cridar el Ros–. Hem d'arribar prompte a Fleix. Aquest malparit pot haver avisat els seus paisans. Arribarem i ho arrasarem tot. Allà trobareu bagasses de sobra amb què desfogar-vos.

Tot i la rialla general, de mala gana els roders vam abandonar aquella casa. Teníem la informació que veníem buscant, però esperàvem trobar-hi alguna cosa més. En eixir, vam observar els dos fills grans que romanien nugats a un arbre. Tant el Ros com jo vam buscar amb la mirada el rostre del Frare. Aquest va

assentir i de seguida el Ros va ordenar que executaren els dos joves. Era evident que formaven part de la quadrilla de bandolers que veníem perseguint. Van ser passats a tall d'espasa allà mateix, just abans que partírem al galop cap a Fleix.

Totes les accions anteriors quedaven insignificants davant aquella nit farcida de sang, sexe i victòria.

Aquella nit vam assolir el cim. El moment de màxima esplendor i glòria per a la quadrilla del Ros. D'aquells fets a la Vall de Laguar es parlaria durant anys a tot el Regne, repetint amb paor i admiració una història de pares a fills, fins a deformar-la i transformar-la en una llegenda. Potser ja feia temps que gaudiem d'una popularitat tan execrable com exagerada, però ja se sap, trau-te la fama i rasca't la panxa. Mai no havíem tingut l'oportunitat de reafirmar-la, de guanyar-nos-la a força de ganivetades en una batalla tan ferotge. Potser a la guerra dels moriscos, però d'això ja feia massa temps i jo encara no estava per a contar-ho. No recordava haver gaudit mai d'aquella sensació de força i poder infinits. La percepció embriagadora de victòria. Tota la vida m'havien manat, sempre havia obeït. Els pares, els arriars, els bandolers... Aquella nit vaig lluitar i vaig sobreviure. Damunt, vaig gaudir de la sort de caure en el bàndol dels vencedors. Allò m'atorgava el plaer de la venjança, el dret a humiliar els perdedors, el poder diví de decidir la vida i fortuna dels altres.

Vam assaborir el privilegi de jugar a ser uns déus victoriosos, i ho vam fer amb total consciència i sense cap remordiment. El cruel destí ens contemplava divertit i implacable. Ens posava davant del nas la imatge desesperada dels derrotats, però nosaltres no ens vam identificar. Vam ignorar les voltes que fa la vida i no vam sospitar com de prop estàvem de la caiguda. Perquè

ja diuen que no hi ha pujada sense baixada i, precisament, el que vull contar en aquestes lletres és el que vindria després: la violenta caiguda des de les altures i les mels de la victòria, fins als abismes i els dolors de la derrota.

L'origen i ascens d'aquella quadrilla de roders, i la història de com jo mateix vaig arribar a formar-ne part, no es pot explicar sense la vida d'un personatge fascinant. La fama i el nom de la nostra temuda colla es devia a Miquel el Ros, però l'origen i el cervell d'aquells bandolers era Guillem Montoliu, a qui tots coneixíem com el Frare.

Aquell personatge va ser el meu mestre en molts aspectes. Ell em va acollir quan només era un xiquet escarransit i aterrit, un de tants a qui la misèria expulsava ben aviat de la llar i que pidolava pels camins buscant un futur o una mica de menjar. Ben cert és que no hi ha millors mestres que la necessitat i la pobresa, però Guillem em va ensenyar un ofici amb què guanyar-me no sols la vida, també el respecte dels altres: amb ell em vaig fer roder. Amb el Frare vaig aprendre a muntar, a disparar o a preparar emboscades; però no es va aturar ací. També es preocupà per ensenyar-me a llegir i escriure.

Llig i conduiràs, no lliges i seràs conduït... Potser a la serra enyorava els anys de seminari. Deia que cent homes armats amb cavalls, punyals i trabucs causaven menys respecte i temor que una persona culta, poderosa i amb diners. Els diners els aconseguiríem robant, i el poder ens l'atorgaria la força, però la cultura hauríem de treballar-nos-la amb els llibres i l'estudi.

En Guillem Montoliu, el Frare, era un personatge singular. Potser fóra l'únic bandoler que no passejava amb l'arcabús penjant del coll i que, de tant en tant, s'allunyava del grup per llegir i meditar a soles. Com s'intuïa pel malnom i la formació, havia estudiat al seminari i havia servit Déu abans de seguir Miquel el Ros. Tercer fill d'una família benestant de Dènia,

fidels servidors del marqués, des de ben menut que el seu pare li havia decidit el futur com a membre de l'Església. Els progenitors li van pagar els estudis a València, així com una bona parròquia a Dénia. La carrera eclesiàstica de Guillem Montoliu semblava tranquil·la i prometedora, fins que un caprici de formes voluptuoses es creuà pel camí. Li deien Marta i era la jove esposa d'un vulgar mercader. Guillem va perdre el cap per aquella criatura.

Al cap de poc temps, tot Dénia comentava els fets. El mercader enganyat es va encendre en flames, però cometé una errada imperdonable: confiar en la justícia. Va intentar fer ús de la llei i dels diners per desfer-se del rector enamorat. Guillem, per la seua banda, va recórrer a un amic d'infantesa, que no coneixia millor raó que la del trabuc. Per aquells anys, Miquel el Ros només era un jove delinqüent, més fatxendós que perillós. Orfe de pare i mare, Miquel deambulava pel port sense ofici ni benefici. Guillem li proposà un canvi de vida i l'amic, en agraïment, li va solucionar el problema. Una calorosa nit de Sant Llorenç, Miquel el Ros va emetre sentència a força de ganivetades. Moriren el mercader i un empleat que el protegia. Guillem i Miquel fugiren a la muntanya. Aquesta història senzilla va esdevindre l'inici de la quadrilla de bandolers més sanguinària i temuda de tot el Regne de València.

Alguns mercaders acusaren el procurador del marqués de protegir els fugitius en terres de moros. Ell sempre ho negà tot. Eren anys molts exaltats, el record de la Germania encara surava en l'ambient. En nom del marqués s'organitzaren partides a la recerca dels fugitius i es posà preu als seus caps. Però tot va ser inútil. Mai no van poder capturar-los. La família de Guillem s'afanyà a renegar del fill i a dir que havia cobert de vergonya sa casa. Encara hi ha qui opina que tot allò eren romanços de vella. El procurador del marqués i els mateixos Montoliu no volien

enemistar-se amb els mercaders, necessitaven els seus diners, però d'amagat, tots dos ajudaren els fugitius.

En qualsevol cas, gaudint de la companyia del Ros, a Guillem tampoc li calia massa ajuda. Tots dos van saber cuidar-se. Van sobreviure als temps difícils, quan havien d'amagar-se en llocs inaccessibles de la serra i dormir a camp ras; quan havien de lluitar contra colles de bandolers mahometans, coneixedors del terreny i amics de la població local. Van ser temps de malviure entre valls i muntanyes hostils, desconegudes, pobres i infidels.

Però no hi ha quinze anys lletjos i, al cap de poc temps, va passar un fet inesperat. Un decret reial manà foragitar aquella gent. En un termini de tres dies, aquelles terres havien de ser abandonades pels moriscos. Alguns van acceptar resignats la nova llei i marxaren des de Dénia cap a terres africanes. Altres, com era previsible, s'alçaren en armes plens de còlera i frustració contra l'expulsió. Començava la revolta morisca. Els musulmans, encapçalats per Jeroni Millini, es van fer forts a les valls més recòndites i inaccessibles. Nombrosos, desesperats i bons coneixedors del terreny van expandir el terror i la destrucció per les escasses poblacions de cristians vells. El rei havia cridat els terços per fer front a la possible rebel·lió. Finalment, l'exèrcit reial encapçalat per Agustín Mexia pogué derrotar-los al Pla de Petracos. Els moriscos sobrevivents van ser assetjats al castell de les Atzavares, on es rendiren definitivament.

Els nobles valencians s'havien mostrat sempre contraris a l'expulsió. Sabien que mai no trobarien vassalls més fidels, treballadors i submisos i sospitaven la ruïna que comportaria la seua marxa, però una vegada signat el decret, desitjosos de servir la corona i espantats per la rebel·lió, van fer costat a l'exèrcit cristià amb diners, homes i un parell de proscrius bons coneixedors del terreny. Guillem i Miquel guiaren les tropes reials per aquelles contrades hostils i estranyes, aconseguint, a canvi, molt de pres-

tigi i el perdó reial, però poca cosa més. Com que del prestigi i el perdó no es pot menjar, tots dos decidiren retornar a unes valls i muntanyes pacificades, desertes i fosques.

Era un món que calia refer. Llevat de quatre pobles cristians, no cremava cap foguera ni se sentia veu humana en moltes llogües. Guillem i Miquel restaren com a senyors absoluts d'aquelles muntanyes salvatges i desolades. Com molta gent havia vaticinat, vingueren temps molt roïns, que són els pitjors per a la gent pacífica, però els millors per a la gent armada. De la nit al matí, un territori habitat i treballat per desenes de milers de persones esdevingué un erm despoblat. Les alqueries s'ensulsiaren víctimes de l'oratge i l'abandó; els infinits bancals, que cosien les muntanyes amb laboriosos marges de pedra, van anar cobrint-se d'argelagues i jull. Sense mans morisques, les collites es perdien als arbres; sense collites ni vassalls, no hi havia mercaderies amb què comerciar ni taxes per cobrar ni rendes a guanyar. Els senyors van tractar de fer front al desastre portant nous pobladors. Arribà gent mísera i desarrelada d'indrets llunyanos i propers, però la ruïna havia fet estralls, calia començar de nou i no hi havia braços ni diners suficients per a un esforç tan ingent.

Quan els rics es fan pobres, els pobres passen gana. Així ha sigut sempre. Molts repobladors, desenganyats i arruïnats, van fugir a la muntanya. Miquel el Ros va anar formant una bona quadrilla de bandolers. Mentrestant, continuava arribant gent per ocupar el lloc dels expulsats, però no coneixien les terres, es trobaven deseparats i pagaven de gust per saber-se protegits. Miquel el Ros cobrava aquesta protecció. Moltes candeletes fan un ciri pasqual i només feren falta uns traguiners atracats i un manoll de masos díscols assaltats per a forjar una llegenda. En poc de temps, aquelles muntanyes es van convertir en el malson d'arriars i viatgers. Un territori prohibit per a tot aquell que no

pagara un peatge als bandolers. La llegenda de Miquel el Ros era utilitzada per les mares per a amenaçar els fills poc obedients. Tal era la por i el respecte que infonia. Aquelles muntanyes abançalades eren conegudes com les valls dels bandolers, el regne de Miquel el Ros.

Els senyors van intentar repoblar-les amb gent forastera i estranya. Entre d'altres, amb aquells illencs que tanta febra acabarien causant. Però com més colons arribaven, més negoci per als bandolers. En poc de temps havien canviat per complet les circumstàncies i els habitants d'aquell país, tant, que pocs recordaven l'inici d'aquella quadrilla de roders. La gent temia i respectava la força i la crueltat de Miquel el Ros, però els que coneixien la realitat sabien que ell només era el braç executor. El cervell era un personatge més astut, culte i discret, tot i que no menys cruel i perillós: Guillem el Frare.